

การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่
(Participatory health crisis management for pandemics)

โรคระบาดใหญ่เป็นปัญหาสาธารณสุขและสาธารณสุขระดับโลก ทำให้เกิดผลกระทบในหลายมิติที่มีความซับซ้อนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน นโยบายสาธารณะในการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจะเป็นพลังให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน “ประชาชนทุกคนบนผืนแผ่นดินไทยมีสุขภาพะที่ดี”

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่สิบสาม

ได้พิจารณารายงาน เรื่อง การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่*

ตระหนักว่า โรคระบาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นโรคอุบัติใหม่ที่มีแนวโน้มเกิดความรุนแรงขึ้นเป็นภัยพิบัติมีผลกระทบเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในทุกมิติทั้งทางด้านการแพทย์ สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับสาธารณะ เกิดเป็น “วิกฤตสุขภาพ” ส่งผลกระทบต่อสุขภาพะทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

รับทราบว่า การขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ เรื่อง “โรคติดต่ออุบัติใหม่” และครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๖ เรื่อง “การสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อสุขภาพหนึ่งเดียว ของคน-สัตว์ -สิ่งแวดล้อม” ทำให้ประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๔

ชื่นชมว่า ความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทย และความร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ทำให้ประเทศไทยสามารถรับมือการระบาดของโรคโควิด 19 จนเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติให้เป็นอันดับ ๑ ของประเทศที่ดีที่สุดด้านการฟื้นตัวจาก โรคโควิด 19

หวังใยว่า การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพเป็นปัญหาซับซ้อน ภายใต้บริบทของระบบสุขภาพไทยในปัจจุบันอาจมีแนวโน้มของการคิดแยกส่วนโดยอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม

เห็นว่า นโยบายสาธารณะ “การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่” จะเป็นนโยบายที่ทรงพลังให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน “ประชาชนทุกคนบนผืนแผ่นดินไทยมีสุขภาพะที่ดี” การบริหารจัดการจึงไม่ใช่เฉพาะกรณีโรคโควิด 19 เท่านั้น แต่ได้คำนึงถึงโรคระบาดที่มีโอกาสเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

* เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๑๓ / หลัก ๔

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ บูรณาการด้านการบริหารจัดการ เตรียมความพร้อมศักยภาพและทรัพยากรของระบบบริการสุขภาพ ผสานความร่วมมือกับต่างประเทศ และสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพ โดยใช้บทเรียนจากการระบาดโรคโควิด 19 เพื่อให้ประเทศมีระบบการตัดสินใจเพื่อการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพที่ชัดเจนในทุกระดับ สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ทันเวลาอย่างมีระบบ และมีการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพที่มีธรรมาภิบาล

๑.๑ กระทรวงสาธารณสุข เสนอคณะรัฐมนตรีจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการภาวะฉุกเฉินการแพร่ระบาดของโรคเพื่อรองรับเหตุการณ์ระบาดที่มีผลกระทบวงกว้าง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการศูนย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นเลขานุการ โดยจัดให้มีโครงสร้างที่เหมาะสม สามารถเปิดปฏิบัติการได้ทันที เบ็ดเสร็จ โดยมีองค์ประกอบครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการในสถานการณ์วิกฤตสุขภาพที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

๑.๒ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำและขับเคลื่อนแผนระดับชาติสำหรับการเตรียมความพร้อมด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม รักษาพยาบาล และประชาสัมพันธ์ เพื่อตอบสนองต่อภาวะวิกฤติจากโรคระบาดใหญ่อย่างรอบด้าน บนหลักการความร่วมมือของพหุภาคี ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน

๑.๓ คณะกรรมการควบคุมโรคติดต่อแห่งชาติ โดยกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ทบทวนปรับปรุง พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมถึงหน่วยงานอื่น ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้ทันสมัยและปิดจุดอ่อนซึ่งเป็นข้อจำกัดในการบังคับใช้

๑.๔ กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าประเภทยารักษาโรค เวชภัณฑ์ อุปกรณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอและทันการณ์ เช่น ชุดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ให้พร้อมใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสอบสวนควบคุมโรค รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนอย่างเพียงพอและปลอดภัย โดยยึดหลักธรรมาภิบาล และขอให้กระทรวงพาณิชย์ ดำเนินการควบคุมราคา/ปริมาณสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโรคติดต่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. ๒๕๔๒

๑.๕ กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับสำนักงานประกันสังคม กรมบัญชีกลาง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย บริหารจัดการงบประมาณในการเฝ้าระวัง ป้องกัน คัดกรอง รักษา ฟื้นฟู และควบคุมการแพร่ระบาดที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตวิถีใหม่ เช่น การเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล รูปแบบการแพทย์ทางไกล การส่งยาเวชภัณฑ์แก่ผู้ป่วยทางการแพทย์ขนส่งทั้งทางบก น้ำ อากาศ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาที่มีประสิทธิภาพโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ รวมถึงการให้บริการสุขภาพอื่นนอกเหนือจากโรคระบาดที่ยังคงดำเนินไปได้โดยไม่ลดประสิทธิภาพลง และต้องเท่าเทียมกันในสถานพยาบาล ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง

1 ๑.๖ ผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัด สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และ
2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนากลไกในระดับพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชา
3 สังคม และประชาชน ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ รอยต่อระหว่างจังหวัดและประเทศ
4 รวมถึงการบริหารจัดการสิ่งของอุปโภคบริโภคให้เพียงพอและตรงตามความจำเป็นของหน่วยงาน องค์กร
5 และประชาชนในพื้นที่

6 ๑.๗ องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร มูลนิธิ สมาคม และ
7 **หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมในการเฝ้าระวัง** ป้องกัน ควบคุมโรคระบาด และช่วยเหลือฟื้นฟู
8 เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโรคระบาด

9 ๒. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ **บริหารจัดการด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูล** เพื่อให้
10 เกิดการสื่อสารอย่าง **ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเหตุการณ์** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการป้องกัน ควบคุมโรค และเป็น
11 ฐานแก่การสร้าง ความเข้าใจ รอบรู้ด้านสุขภาพ และการปฏิบัติที่ถูกต้องของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

12 ๒.๑ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม
13 แห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวง
14 สาธารณสุข องค์กรวิชาชีพสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีช่องทางการสื่อสารสาธารณะและสื่อ
15 ทางเลือกที่หลากหลายใน **ทุกระดับ** ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกกลุ่ม การสร้างการมีส่วนร่วมของ
16 ประชาชน ป้องกันการเกิดภัยพิบัติจากข้อมูลข่าวสารที่ **บิดเบือน** อันเกิดขึ้นคู่กับภัยโรคระบาดที่กระจาย
17 (Infodemic) ดำเนินการจัดการกับข่าวปลอม และลดการตีตราทางสังคม รวมถึงพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้าน
18 การสื่อสาร

19 ๒.๒ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับ กระทรวงสาธารณสุข
20 กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน และ **หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** พัฒนาระบบ
21 ข้อมูลขนาดใหญ่และจัดการให้มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ ให้สามารถใช้ใน
22 การตัดสินใจและการเฝ้าระวังได้ในทุกระดับ โดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีความมั่นคงของ
23 ระบบสื่อสารหลักและระบบสื่อสารสำรอง

24 ๒.๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงการ
25 อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงสาธารณสุข และ **หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** สร้างความรอบ
26 รู้ด้านสุขภาพในการป้องกันการระบาด และการระบาดซ้ำ

27 ๓. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ **จัดให้มีกำลังคน และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้เพียงพอทาง**
28 **สาธารณสุข** เพื่อการเฝ้าระวัง **สอบสวนโรค** ป้องกัน **รักษา** และ **ควบคุมการแพร่ระบาดของโรค** และ
29 **ติดตามสถานการณ์และแนวโน้มการระบาดของโรค**

30 ๓.๑ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พิจารณาจัดสรรอัตรากำลัง **บุคลากรทาง**
31 **การแพทย์และการสาธารณสุขที่ขาดแคลน** ในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง สอบสวนโรคระบาด เช่น **แพทย์เวช**
32 **ศาสตร์ป้องกันสาขาโรคระบาดวิทยา** นักระบาดวิทยา ให้ครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศไทยอย่างเพียงพอ

1 ๓.๒ กระทรวงสาธารณสุขประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดโครงสร้าง
2 ระบบบัญชาการเหตุการณ์ พัฒนาทีมตระหนักรู้สถานการณ์ ทีมสอบสวนควบคุมโรค สถานที่กักกันโรคแห่ง
3 รัฐ จัดทำและซ้อมแผนเผชิญเหตุสำหรับการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินของโรคระบาดใหญ่ และมีการติดตาม
4 ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

5 ๓.๓ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
6 กรมอนามัย กรมควบคุมโรค กรมสุขภาพจิต กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
7 เตรียมความพร้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนระบบเฝ้าระวังและบริหารจัดการแผนเผชิญเหตุ
8 ในทุกระดับในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข สถานที่กักกันโรคท้องถิ่น และพัฒนาศักยภาพบุคลากร
9 ท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะในการจัดการในสถานการณ์วิกฤตสุขภาพในพื้นที่ โดยบูรณาการร่วมกับภาครัฐ
10 ภาคประชาชน เอกชน สถานประกอบการ และสถาบันวิชาการในระดับพื้นที่

11 ๔. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ กำหนดมาตรการลดผลกระทบด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม
12 สิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่าง และหลังการเกิดวิกฤตสุขภาพ

13 ๔.๑ กรมสุขภาพจิต เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับสถานศึกษา วัด ศาสนสถานอื่น ๆ และหน่วยงานที่
14 เกี่ยวข้องกำหนดแนวทางมาตรการในการเฝ้าระวังและจัดการปัญหาสุขภาพจิตทั้งในระหว่างและหลังการเกิด
15 วิกฤตสุขภาพ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

16 ๔.๒ สถานพยาบาลภาครัฐและเอกชน กองประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนัก
17 สาธารณสุขฉุกเฉิน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำและฝึกซ้อมแผนการ
18 ตอบสนองรวดเร็วในบริการรูปแบบใหม่ทั้งระดับวิกฤติ ระบบส่งต่อ และระบบบริการปฐมภูมิ ในพื้นที่
19 ภูมิศาสตร์ที่กำหนดเป้าหมายร่วมกัน และแผนเตรียมความพร้อมสำหรับโรงพยาบาลสนามในกรณีที่เป็น

20 ๔.๓ กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชนและ
21 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนงบประมาณในการสร้างอาชีพ และเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบเพื่อให้สามารถ
22 พึ่งพาตนเองได้

23 ๔.๔ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครอง
24 ท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวง
25 อุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
26 จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการขยะติดเชื้อในชุมชน และจัดสิ่งแวดล้อมที่มีมาตรฐาน ในการป้องกันการ
27 แพร่กระจายของเชื้อให้มีประสิทธิภาพ

28 ๕. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ จัดให้มีกลไก นโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้ การวิจัย และ
29 พัฒนานวัตกรรม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ และนวัตกรรมในการป้องกันการป่วย การ
30 เสียชีวิตจากโรคระบาด

31 ๕.๑ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับสำนักงาน
32 การวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
33 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดทิศทางและแนวทางการ
34 สนับสนุนงบประมาณในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งงานวิจัยพื้นฐานและงานวิจัยประยุกต์ จัดการความรู้
35 ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการเฝ้าระวังขั้นสูงที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดความรวดเร็วในการ

- 1 ป้องกันโรค ระบบการแพทย์ทางไกล ชุดตรวจวินิจฉัยโรค วัคซีน ยารักษาโรค สมุนไพร เวชภัณฑ์ ทาง
2 การแพทย์ นวัตกรรมด้านสังคม รวมถึงการพัฒนาระบบส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
- 3 ๕.๒ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมควบคุมโรค กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็น
4 หน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันวัคซีนแห่งชาติ
5 สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมปศุ
6 สัตว์ กระทรวงเกษตรสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมโรงงานอุตสาหกรรม และ
7 หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง สร้างความมั่นคงทางด้านยา วัคซีน และชุดตรวจวินิจฉัยโรค โดยการพัฒนา
8 การจัดหาที่เพียงพอกับความต้องการและสนับสนุนอุตสาหกรรมวัคซีนของประเทศ พัฒนาระบบการ
9 ให้บริการยา วัคซีน และชุดตรวจวินิจฉัยโรค เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายทุกพื้นที่เข้าถึง บริการ ที่มี
10 คุณภาพอย่างทั่วถึง และทันการณ์
- 11 ๕.๓ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และ
12 เทคโนโลยีแห่งชาติ หน่วยงานเอกชนที่ผลิตเวชภัณฑ์และครุภัณฑ์ทางการแพทย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
13 ร่วมกันพัฒนานวัตกรรมและงานวิจัยในการส่งเสริม ป้องกัน ควบคุม รักษาโรคที่ทันต่อสถานการณ์
- 14 ๖. ขอให้ภาคีเครือข่ายสุขภาพ องค์การภาคประชาสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมศักยภาพและ
15 รณรงค์ให้ประชาชนดูแลสุขภาพตนเอง และปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกัน ควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด
- 16 ๗. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ
17 ครั้งที่ ๑๔